

EEN DOOS VOL STILTE

87

"Zeg aan mijn dienaar David:

Zo spreekt de Heer God:

Jij wilt voor mij een huis wonen en mij daarin laten wonen? Ik heb nooit in een huis gewoond, sinds de tijd dat ik de Israëlieten uit Egypte geleid heb tot vandaag toe; steeds ben ik meegetrokken in een tent en daarin woonde ik. Ik heb nooit aan iemand gevraagd: Waarom bouwen jullie geen huis van cederhout voor mij?"

Tweede Boek Samuel, 7

Wanneer wij mensen iets moeten gaan openen of beginnen, dan gebeurt dat meestal met een soort ceremonieel. Het "begin" van iets heeft namelijk een bijna magische betekenis. Het heeft te maken met nieuwheid, met oorspronkelijkheid, en dat brengt ons altijd weer tot het zoeken of instellen van rituelen, van een soort liturgie. Ook vandaag. We beginnen vandaag in deze kerk met een nieuw jaar, een nieuwe cyclus. De vraag is: waarom eigenlijk? Waarom beginnen we weer? Waarom kunnen we 't niet laten?

Het antwoord daarop zou ik willen vinden in een verhaal van Heinrich Böll: "Doktor Murkes gesammeltes Schweigen", Doctor Murke spaart stilte. Het gaat over een man die opnameleider is in een radio-studio, bij de afdeling Gesproken Woord. Iedere dag zit die man aan de opnametafel om lezingen, toespraken en causerieën van sprekers op te nemen op de geluidsband. 's Avonds tolt zijn hoofd van de woordenkraam die iedere dag over hem wordt uitgestort. Maar - hij heeft een uitweg, een reddingsplank. Thuis heeft hij naast zijn bureau een klein geel bonbondoosje staan, dat vol zit met allemaal korte stukjes geluidsband. "Wat voor stukjes band heb je in dat doosje?" vraagt een vriend hem op een avond. De man bloost. "Het zijn..., ik verzamel een bepaald soort afval". "Wat voor soort afval?" wil de ander weten. "Zwijgen", zegt de man, "ik verzamel zwijgen. Als ik banden moet snijden waarop de sprekers van tijd tot tijd even pauzeren en die pauze wordt er dan uitgesneden - en ook wel als ze zuchten of ademen of helemaal doodstil zijn - dan gooi ik die stukjes band niet in de prullenmand, maar dan hou ik ze voor mezelf". Zijn vriend lacht en zegt: "En wat doe je dan met die stukjes band?" "Die plak ik aan elkaar en ik laat de band afdraaien als ik 's avonds thuis zit. Het is nog niet veel wat ik heb: nog maar drie minuten, - maar er wordt ook niet veel gezwogen" (Heinrich Böll, Verhalen, Prisma nr. 311).

Een geel bonbondoosje met zwijgen, met stilte. Vorige week heeft pater Huijbers hier gepreekt over de stilte, waarin je tot jezelf kunt komen en waarin je soms opeens merkt dat het bidden is. Die stilte van een bergtop, die je misschien een naam kunt geven, de naam "god" bijvoorbeeld. Is dat 't niet wat wij zoeken: een leeg bonbondoosje met stilte? En is dat 't niet, waarom we hier komen, af en toe, eens per week bijvoorbeeld, om te luisteren naar die stilte, om stilte te scheppen? Om - ik hoop dat u me goed verstaan wilt - om ergens God te scheppen?

Als ik vraag: waarom zijn we hier? waarom doen we dit? - dan zou je kunnen antwoorden: omdat 't moet, omdat 't plicht is, omdat God dat van ons verwacht of vraagt. Ik moet u eerlijk zeggen: in dat antwoord geloof ik niet of niet meer. Ik geloof niet in een God die vraagt, maar in een God die geeft. Die God van David, die geen huis wil, geen eisen stelt, maar genoeg neemt met een tent, met er-te-zijn, voor mij (soms), voor u (misschien): een reisgenoot, een lifter bijna. Ik geloof wel in een zondagsplicht, maar dat is een plicht voor ons hier: de "dienst"doende functionarissen: prediker, voorganger, organist, dirigent, zangers en zangeressen. Wij hebben onszelf verplicht - en dan nog: in allerlei

graden van vrijheid - om u op zondag van dienst te zijn, zo lang en op de manier waarop u dat vraagt. Liturgie is allereerst: dienst aan elkaar, een dienst aan mensen die proberen te geloven. Het is ons ambt om u dat geloof te verkondigen, om samen met u rond dat geloof te spelen en te zingen. Want wat wij hier doen, is in de grond van de zaak spel, zoals ook - op ander vlak - de derde dinsdag in september een spel is. Spel is nooit verplicht, tenminste voor u niet, wel voor ons die gekozen zijn tot spelleiders, voorgangers, solisten, koor, souf-fleur of orkestbak. Dat spel wordt opgebouwd, elke zondag weer, rondom een woord, de neerslag van een geloof dat nu 2000/4000 jaar lang door de wereldgeschiedenis heentrekt tot hiertoe, een beweging van geloof die gaande is onder mensen en die telkens weer een nieuwe bedding zoekt. Die geloofsbeweging wordt af en toe zichtbaar in het spel dat wij hier spelen. Het woord dat wij lezen en spreken, is af en toe bij-God en heel soms is het God. Niemand van ons weet wanneer of hoe. Maar heel af en toe - misschien zal 't ons maar op een paar zondagen dit jaar overkomen - dan gebeurt 't: het woord is God. Je gaat naar buiten en je zegt alleen maar: dit was 't. Je kunt niets voelen, niets bewijzen, maar je weet 't: mensen bestaan u, mensen beleven u.

Ik dacht dat we 't daarom niet kunnen laten, dat we daarom - ondanks de vakantie - toch weer opnieuw beginnen. Dat lege doosje met stilte, drie minuten. Het is niet veel. Je kunt ook zeggen: 't is alles. Je komt hier, in deze tent, deze caravan, dit heel merkwaardige praat- en zanghuis, deze doos, om tussen de woorden door en tussen het zingen door die geluidsband te horen, aaneengelast van kleine stukjes, haast per ongeluk, die band waarop je het grote zwijgen hoort, de grote stilte, - de titel van één van Ingmar Bergman's films, zijn diepste Godsbewijs.

Is dit 't niet wat ons hier samenbrengt? "De werkelijkheid die wij leven is gecompliceerd: het meeste is politiek, ingewikkeld, gedeeltelijk gelogen, moemzame spelletjes. Daar moet ik mee leven, weet je dan, met al die compromissen en onwaarheden, met zoveel waarin ik niet mezelf ben, niet vrij. Maar overal is een honger naar eenvoud, naar gebaren die het diepste geven, het eigenlijke, openleggen en uitspreken, en waarin men zich bekennen kan tot wat men eigenlijk is en wil zijn. Iets delen met elkaar - woord en brood -, je hand ophouden en dan verder geven wat je ontvangen hebt, dat zijn zulke gebaren, betekenisvol en argeloos als parabels" (Huub Oosterhuis, In het Voorbijgaan, pag.96-97).

Ik zou bijna zeggen: met deze woorden verklaar ik de zitting van dit nieuwe jaar voor geopend. De geluidsband staat op start, de parabel ontluikt, alles begint opnieuw. Er was eens. Of liever gezegd: In den beginne. In den beginne schiep God. In den beginne was er het Woord. In den beginne, - dat is: altijd, gisteren, nu, volgende week, Kerstmis, Pasen, Pinksteren, tot de volgende vakantie toe, ja misschien wel tot in eeuwigheid.

"Ik kan alleen woorden ontmoeten, U niet meer, maar hiermee houdt het groeten aan, zozeer dat ik wel moet geloven dat gij luistert, zoals ik, omgekeerd, uw stilte in mij hoor."

Gerrit Achterberg